

PROGRAM OBRAZOVANJA NASTAVNIKA ZA PREDMET ODBRANA I ZAŠTITA

Novi odnos društva prema narodnoj odbrani morao je, na odgovarajući način, biti izražen i u nastavnim planovima škola. To je, sem ostalog, ostvareno uvođenjem novog programa predmeta odbrana i zaštita u nastavne planove srednjih škola, umesto ranijeg programa predmeta predvojnička obuka, što je vidno podstaklo zauzimanje nastavnčkih kolektiva i učenika za taj sadržaj.

Sprovedena rekonstrukcija spomenutih obrazovnih sadržaja i njihovo podizanje na višu obrazovnu razinu samo je jedna od pretpostavki neophodnih za ostvarivanje opšteprihvaćenih zadataka u razvijanju i jačanju odbrambene sposobnosti naše zemlje putem odgoja i obrazovanja u srednjim školama. A ako se ima na umu i sve veći priliv učenika u srednje škole, kao i značajan uticaj koji se može ostvariti na omladinu preko programa što ne samo da daje obrazovne sadržaje već i razvija patriotizam i ljubav prema domovini, značaj tog predmeta dobiva nove dimenzije u odnosu na neke stručne predmete koji ne razvijaju te vrijednosti. Taj program, dakle, zalazi u jednu oblast obrazovno-odgojne djelatnosti za koju je društvo posebno zainteresirano, a činjenica da nema pogodnijeg mjesta da se velikom broju mladih ljudi pruže potrebna znanja iz rukovanja oružjem ili iz elementarne taktike i naše koncepcije o opštenarodnoj odbrani, čini onu neophodnu kariku u našem sistemu opštenarodne odbrane, bez koje taj sistem ne bi bio potpun.

PROFIL NASTAVNIKA

Da bi predmet odbrana i zaštita postao organski dio nastave i potvrdio se kao ravnopravno područje odgojno-obrazovnog rada potrebno je, pored drugih uslova, imati i takav profil nastavnika koji u pogledu opšteg, pedagoško-psihološkog i stručnog obrazovanja ni u čemu neće zaostajati za nastavnicima drugih nastavnih disci-

plina. Oni, znači, moraju posjedovati sva ona svojstva koja imaju ostali nastavnici srednjih škola. Međutim, pored tih opštih svojstava koja ima svaki nastavnik srednje škole, nastavnik predmeta odbrana i zaštita treba da posjeduje i posebne osobine i stručnu kvalificiranost za organizovanje odgojno-obrazovnog rada, kao i za razradu i izvođenje programa nastave iz tog predmeta.

U SR Hrvatskoj je za utvrđivanje stručnih kvaliteta profila nastavnika za predmet odbrana i zaštita poslužio nastavni plan i program predmeta (Prosvjetni vjesnik, br. 1 od 20. I 1970), čije su osnovne karakteristike sljedeće:

— složenost i opseg programa, što znači i složenost nastavne tehnike, sredstava i pomagala, a uz to i potreba saradnje s jedinicama i ustanovama JNA, jedinicama teritorijalne odbrane i civilne zaštite i s organima uprave i društveno-političkim zajednicama;

— potreba da se ovlada teorijskim znanjima i praktičnim vještinama, što zahtijeva povezivanje teorijske i praktične nastave;

— političko i praktično djelovanje i razvijanje pozitivnih osobina i stavova kod učenika prema društveno-političkom uređenju i opštenarodnoj odbrani,

— društveni značaj i obaveznost izvršavanja nastavnog programa u cjelini, itd.

Analizom nastavnog plana i programa predmeta odbrana i zaštita može se doći do zaključka da nastavnik za taj predmet, pored širokog opšteg, pedagoškog, didaktičko-metodskog i psihološkog obrazovanja, treba da posjeduje i veoma temeljito stručno znanje. Nadalje, nastavnik treba da posjeduje smisao za razvijanje učeničkih djelatnosti u sklopu predmeta i da osigura, gdje god je to moguće, praktičan pristup i očiglednost u nastavi. Sem toga, prilikom obrađivanja pojedinih nastavnih jedinica nastavnik je dužan i da se koristi primjerima iz naše historije, posebno primjerima iz narodno-oslobodilačkog rata, i da time razvija ljubav prema socijalističkoj domovini i moralnu i fizičku spremnost mladih za obranu integriteta i nezavisnosti SFRJ.

Neki elementi taktike i rad s naoružanjem skopčani su sa izlaskom na teren i zahtijevaju da nastavnik posjeduje odgovarajuću fizičku kondiciju i potpuno fizičko zdravlje. A program u cjelini traži sposobnost logičkog rasuđivanja, koncentraciju i distribuciju pažnje, sposobnost preciznog procjenjivanja, dobro pamćenje, mogućnost pravilnog govornog izražavanja, mišljenja i zaključivanja. Takođe su potrebne normalno razvijene senzorne osobine: osjetljivost vida, sluha i opipa, spretnost pokreta, brzina izvođenja radnji i reagiranja, razvijenost refleksnih aktivnosti i okulomotornih funkcija.

Iz svega naprijed rečenog proizlazi da nastavnika predmeta odbrana i zaštita valja pripremiti školovanjem, s tim što bi prilikom izbora kandidata za takav studij trebalo voditi računa i o njihovim fizičkim, psihofizičkim i mentalnim osobinama. A da bi se pravilno formirao odgovarajući profil nastavnika studij bi morao kandidatima osigurati solidno opće vojnostručno obrazovanje, zasnovano na najnovijim dostignućima vojne nauke, jer je ono pretpostavka za razumijevanje i praćenje naše koncepcije o opštenarodnoj odbrani, po kojoj je snaga odbrane u stručnosti, inicijativnosti, snalažljivosti i sposobnosti za izvršavanje zadataka u svim situacijama.

U toku školovanja kandidati bi se, svakako, morali upoznati s marksističkim pogledom na svijet, a dijalektičku metodu gledanja i analiziranja pojava u društvu usvojiti kao načelo u praktičnoj djelatnosti. Oni bi, isto tako, morali ovladati i drugim znanjima bitnim za ogđoj mladih u duhu socijalističkog patriotizma, tj. da vole, cijene i bore se za očuvanje slobode i nezavisnosti svoje zemlje.

KVALIFIKACIONA STRUKTURA NASTAVNIKA

Ukidanjem predmeta predvojnička obuka i uvođenjem predmeta odbrana i zaštita u nastavne planove srednjih škola, u kadrovskoj strukturi nastavnika za taj predmet ništa se nije bitno promijenilo, pošto su isti nastavnici nastavili da predaju i novi predmet.

Sekretarijat za narodnu obranu SR Hrvatske sproveo je 1969. godine, preko opštinskih sekretarijata za narodnu obranu, anketu o nastavnicima za predmet predvojnička obuka u srednjim školama u SR Hrvatskoj. Anketirano je nekoliko stotina nastavnika, a prikupljeni podaci su pokazali da je njihov sastav veoma heterogen u pogledu školske, stručne, pedagoške i opštekulturne spreme (29,7 odsto ih je bilo s visokom školskom naobrazbom, 34,5 s višom, 34,5 sa srednjom i 1,4 odsto bez srednje škole).

Pripremajući elaborat za školovanje nastavnika za predmet odbrana i zaštita u srednjim školama, Zavod za industrijsku pedagogiju pri Visokoj industrijskoj pedagoškoj školi u Rijeci anketirao je više desetina nastavnika tog predmeta u SR Hrvatskoj i ustanovio da ih 27,3 odsto ima srednju školsku naobrazbu, 63,6 višu i 9,1 odsto visoku školsku naobrazbu.

Ako se ima na umu to da u srednjoj školi može predavati samo nastavnik s visokom školskom naobrazbom, onda je procenat od 9,1 odsto nastavnika predmeta odbrana i zaštita s takvom naobrazbom neuobičajeno nizak za današnji stupanj razvitka obrazovanja, pogotovu kad se zna da su oni i inače završili fakultete koji ne odgovaraju.

Anketirani nastavnici s višom školskom naobrazbom su u većini slučajeva završili više pedagoške škole ili pedagoške akademije, a usmjeravanja su im veoma različita: fizički odgoj, istorija, geografija, matematika, fizika, hemija, pedagogija, psihologija, biologija i umjetnost.

Raznolikost usmjeravanja očituje se i kod nastavnika sa srednjom školskom naobrazbom (gimnazija, učiteljska škola, vojne škole itd.).

Takva šarolikost u stepenu obrazovanja, usmjeravanju, pedagoškoj i stručnoj naobrazbi nastavnika za predmet obrana i zaštita karakteristična je ne samo za SR Hrvatsku već i za SFRJ. To je ujedno i jedinstven slučaj iz nastavne prakse srednjih škola da se nastavnici za jedan predmet ne školuju na odgovarajućem fakultetu ili visokoj školi. Zbog toga, uzdizanje tog predmeta na višu obrazovnu razinu, a uz tendenciju da se i dalje razvija i usavršava, nalaže i utvrđivanje jedinstvenog školovanja nastavnika prema postojećim uzorima za druge nastavne i naučne discipline. Jer, relativna mladost postojećeg nastavnog kadra za predmet obrana i zaštita upućuje na to da je svrsishodno njihovo dalje školovanje i osposobljavanje za zvanje koje sada nominalno pokrivaju. Na takav zaključak, sem ostalog, upućuje i to što je ogromna većina anketiranih nastavnika izrazila želju da se otvori studij za predmet obrana i zaštita, odnosno želju da se školuju na tom studiju kao izvanredni studenti. Međutim, oni nisu bili nimalo jedinstveni kada je u anketi trebalo da se izjasne za jednopredmetni ili dvopredmetni studij. To, međutim, ne bi smjelo prilikom odlučivanja utjecati na orijentaciju na dvopredmetni studij, jer takvu orijentaciju zahtijevaju u prvom redu praktični razlozi: dvopredmetni bi studij osigurao potreban fond sati nastavnicima predmeta obrana i zaštita i u onim školama koje zbog malog broja odjeljenja trećeg i četvrtog razreda ne mogu za taj predmet angažirati stalnog nastavnika, jer predviđeni fond sati (dva sata sedmično) ne može da podmiri pedagošku obavezu koja je predviđena za nastavnike srednjih škola.

NEKE KARAKTERISTIKE NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA

Nastavni plan je sastavljen od nekoliko skupina međusobno povezanih predmeta.

Opšta grupa je standardna i zajednička za izobrazbu stručnjaka društvenih i tehničkih disciplina¹. Naravno, o pojedinim se discipli-

¹ Sadržaji te skupine provjereni su u praksi osposobljavanja nastavnika u 10-godišnjem radu Visoke industrijsko-pedagoške škole u Rijeci.

nama može diskutirati, ali ostaje potreba da se budući profesori upoznaju s nekim sadržajima iz domena opšte kulture i kulture jezika.

Pedagoško-psihološka grupa predmeta na svoj način daje pečat toj vrsti studija. Zbog svoje važnosti ona je brojem predmeta i brojem nastavnih sati prilično naglašena, ali ne i predimenzionirana. Nastavni programi moraju predstavljati simbiozu sadržaja koji se izučavaju na visokim školama i fakultetima i sadržaja koji se izučavaju na visokim vojnim školama. Dosad nije bio slučaj da je program pedagogije, na primjer, obrađivao pitanje vojne pedagogije, program psihologije nije obrađivao ponašanje vojnih kolektiva, itd., što je za taj profil kadrova neophodno. To bi, zapravo, trebalo da bude dio procesa inkorporiranja vojne problematike u sve nastavne i naučne discipline u građanstvu, koji je u toku. U stvari u vrijeme priprema zemlje za opštenarodnu obranu studijske grupe koje izučavaju tu problematiku ne bi smjele zaobilaziti vojne kolektive.

Ta grupa je ojačana predmetom organizacija obrazovanja, osim dvopredmetne grupe obrana i zaštita — fizika, koja je i inače preopterećena brojem predmeta i nastavnih sati. Proširivanje osnove opštenarodne obrane na čitav narod zahtijeva od diplomanata tog studija da budu organizatori i realizatori obrazovnog procesa za obranu i zaštitu u društveno-političkim zajednicama i društveno-političkim organizacijama. Težište je na nastavi u školama, ali se ne bi smjelo zapostaviti ni područje rada u građanstvu, izvan školskih klupa.

Ekonomsko-pravna grupa se može izučavati zasebno ili kao osnova struke. Zbog povezanosti tematike koju ta grupa predmeta izučava, a radi preglednosti, ona je izdvojena u posebnu cjelinu. Nastavni planovi ekonomsko-pravnih predmeta u znatnoj mjeri obrađuju probleme rata. Tako, na primjer, predmet *Ekonomika Jugoslavije* obrađuje utjecaj privrede na rat i obratno, mogućnosti prelaska s mirnodopske na ratnu proizvodnju, opskrbljivanje reprodukcijom materijalom, radnom snagom, rukovođenje privredom u ratu, itd. Program, dalje, mora da obuhvati sve važnije probleme koji se tiču proizvodnje, stokiranja, zaštite, snabdijevanja vojske i građanstva u pripremama za rat i u ratnom stanju. Sličan je slučaj i s programima drugih kolegija.

Grupa stručnih predmeta je tako sastavljena da u kvantitativnom i kvalitativnom smislu osigurava kandidatima opštu vojnu naobrazbu i solidno poznavanje naše koncepcije o opštenarodnoj obrani. Iskorišćena su dostignuća najviših vojnih škola u SFRJ, ali od njih nije preuzet nijedan gotov nastavni plan. Pošlo se od osnovnih

disciplina, kao što su naoružanje s nastavom gađanja, vojna topografija, vojna geografija i dr., ali se naglasak stavlja na našu koncepciju o opštenarodnoj obrani koja se ne iscrpljuje predmetom koji nosi taj naslov, već obuhvaća grupu predmeta koji obrađuju oružane snage u cjelini (sistem rukovođenja, pozadinsko obezbjeđenje, civilna zaštita, uloga nenaoružanog naroda, iskustva iz dosadašnjih ratova i iskustva iz NOR-a, itd.). Taj dio nastavnog programa ne sadrži neke (za operativnu armiju važne) tehničke discipline, kao što su elektronika, balistika, raketna tehnika, kibernetika i sl., jer mu i nije svrha da osposobljava profesionalne vojne starješine koje će izravno rukovati složenom vojnom tehnikom.

Sadržaj programa predmeta taktika I i II iz nastavnog plana Vojne akademije ne može se u cjelini inkorporirati u ovaj studij, ali su temeljna pitanja tog predmeta obuhvaćena programom predmeta oružane snage SFRJ. Smatramo da postojanje predmeta oružane snage SFRJ, iako se kao takav ne predaje ni na jednoj vojnoj školi, ne bi trebalo da iznenadi stručnjake, pošto se njime samo ukratko prikazuje organizacija i upotreba oružanih snaga u cjelini.

Takođe se ni predmet koncepcija o opštenarodnoj obrani ne izučava kao posebna nastavna i naučna disciplina. Karakter, pak, planiranog studija zahtijeva da se ključna pitanja koncepcije (opštenarodni obrambeni rat kao društvena pojava, vojno-politički položaj Jugoslavije, organizacija i priprema oružanih snaga za rat, te strategija i taktika tih snaga, itd.), izdvoje u posebnu cjelinu.² Teorijska osnova koncepcije izložena je u predmetu osnovi narodne obrane. Međutim, iako se taj predmet već predaje na višim i visokim školama i fakultetima, i njegov je sadržaj nužno preispitati i prilagoditi karakteru planiranog studija.

U cjelini uzev, nastavni plan treba da osigura diplomantima planiranog studija cjelovita znanja, da izgradi u njima kompletnog stručnjaka s potrebnom opštom, pedagoškom i stručnom naobrazbom. Međutim, pošto je u centru interesa tematika koja se tiče opštenarodne obrane i zaštite, odnosno ponašanja vojnih kolektiva i mase građana u ratnoj situaciji i u situacijama elementarnih katastrofa, u programima za pojedine nastavne discipline treba, što je više moguće, prevazići podjelu na vojne i civilne probleme, pošto je u svima njima u stanovitom opsegu prisutna vojna problematika.

² Program ovog predmeta nije sporan koliko sam naziv, jer nedovoljno upućen čovjek može shvatiti da se koncepcija o opštenarodnoj odbrani iscrpljuje programom kojeg naslov pokriva. Zbog toga bi bilo dobro za odgovarajući (ili kongirani) sadržaj pronaći pogodniji naslov.

JEDNOPREDMETNI STUDIJ

Respektirajući postojeće stanje — to što u školama imamo nastavnike sa srednjim i nastavnike s višim obrazovanjem — predložen je nastavni plan i za jednu i za drugu grupaciju.

U četvorogodišnjem studiju³ osnove struke i struka, uključujući tu i ekonomsko-pravnu grupu, obuhvaćaju 20 predmeta s fondom od 1.725 nastavnih sati. Bez ekonomsko-pravne grupe ima 15 predmeta s fondom od 1.365 nastavnih sati. U poređenju sa studijskim grupama za dvopredmetni studij na drugim visokim školama i fakultetima studijska grupa za obranu i zaštitu je veoma jaka, što je, s obzirom na to što je reč o jednopredmetnom studiju, i razumljivo. Međutim, iako ojačana brojem predmeta i brojem sati (2.595) ta studijska grupa neće biti jednako vrijedna sa grupama za dvopredmetni studij.

Nastavni plan dvogodišnjeg studija II stupnja⁴ sastavljen je od predmeta iz oblasti struke i onih predmeta iz oblasti psihološko-pedagoških i ekonomskih znanja koja su kadrovima tog profila neophodna. Pošlo se od pretpostavke da viša škola daje solidna opšta znanja i da kandidati mogu bez teškoća pratiti struku, te da ih nije potrebno opterećivati svim predmetima četvorogodišnjeg studija. Tako su neki predmeti opšte kulture izostali, jer su umjesto njih, studirajući na višoj školi, kandidati polagali druge predmete i time kompenzirali ono što ne bi slušali prema predloženom nastavnom programu za četvorogodišnji studij.

Jednopredmetna studijska grupa na drugom stupnju ima 18 predmeta s fondom od 1.605 nastavnih sati (bez diplomskog rada). U poređenju s drugim studijskim smjerovima drugog stupnja na Visokoj industrijsko-pedagoškoj školi u Rijeci, taj studij je, na primjer, pri vrhu ljestvice po broju predmeta i po broju nastavnih sati.

DVOPREDMETNI STUDIJ⁵

Anketa je pokazala da postoji dilema u vezi s drugim predmetom, odnosno oko toga koji bi to drugi predmet bio najrodniji glavnom, a da za njega postoji i potreba i interesovanje u srednjim školama.

Predmet obrana i zaštita ima srodnosti i s predmetima društvenog i s predmetima tehničkog smjera. Za razmatranje dolaze u

³ Prilog 1 i 2.

⁴ Prilog 3.

⁵ Prilog 4 i 5.

obzir: fizika, matematika, tehničko obrazovanje, zatim istorija, geografija, a eventualno i pedagogija, sociologija, ekonomika i društveno uređenje. Svaka od navedenih disciplina ili više njih, dijelom se nalaze u predloženom nastavnom planu jednopredmetnog studija, što znatno olakšava programiranje dvopredmetnog plana i programa.

Izbor drugog predmeta zavisice u znatnoj mjeri od kadrovske mogućnosti visokoškolske ustanove kojoj bude povjerena realizacija studija. Ako bi ona bila povjerena Visokoj industrijsko-pedagoškoj školi u Rijeci, ona bi mogla organizirati studij pedagogije, matematike, fizike, tehničkog obrazovanja ili neke druge tehničke discipline za koje škola ima kadrovsku i tehničku bazu. Uz pomoć drugih visokoškolskih ustanova u Rijeci škola bi mogla organizirati još i studij istorije, geografije, ekonomike i društvenog uređenja.

Primjera radi razradili smo nastavni plan za dvopredmetni studij u kome je drugi glavni predmet u jednoj kombinaciji fizika, a u drugoj geografija. Za studij fizike ima interesa i operativna armija i prosvjetne ustanove, jer su deficitarne u nastavničkom kadru tog profila. On zahtijeva znanje matematike i praktičan rad sa eksperimentalnim tehničkim uređajima. Zbog toga je pogodan za redovne, a nepogodan za vanredne studente (zaposlene).

Studij geografije i istorije je studentima lakši, jer većinu sadržaja mogu učiti iz udžbenika i skripata, ali se zato profesori istorije i geografije teže zapošljavaju nego profesori matematike, fizike i sl.

DRUGE MOGUĆNOSTI DVOPREDMETNOG STUDIJA

Prilikom razmišljanja o drugom glavnom predmetu valja imati na umu i mogućnosti koje pruža nastavni plan jednopredmetnog studija. Razmatrajući problem s tog stanovišta, opredjeljenja za studij istorije, geografije, pedagogije, psihologije, napose ekonomsko-pravnih disciplina, bila bi najpogodnija.

U našoj zemlji postoji znatan broj škola ekonomskog ugostiteljsko-turističkog smjera. Ta činjenica opravdano upućuje na zaključak da bi kao drugi glavni predmet mogao biti i neki od ekonomsko-pravnih disciplina. Već postojeće škole mogle bi apsorbovati jedan dio kadrova tog profila.

Cilj ovog napisa je da ukaže na stanje i predloži konkretna rješenja za školovanje kadra koji bi predavao predmet odbrana i zaštita u školama drugog stupnja. Međutim, tim bi se kadrom »pokrilo« samo jedno područje rada na narodnoj odbrani, a njih ima više. Tu, u prvom redu, mislimo na one ljude koji već rade u organima uprave (sekretarijatima za narodnu odbranu), radnim i dru-

štveno-političkim organizacijama, teritorijalnim komandama i sličnim radnim mjestima, a kojima je, takođe, potrebno školovanje. Zato bi trebalo omogućiti doškolovanje postojećih i školovanje novih, mladih kadrova, i to što je moguće prije, jer svako čekanje s rješavanjem tog problema znači dalje zaostajanje na jednom veoma značajnom području.

Osnova za takav studij već je data u nastavnom planu jednopredmetnog studija. Njega bi, naravno, trebalo prilagoditi profilu stručnjaka koji se studijem želi izgraditi. Umjesto nekih opštih i pedagoško-psiholoških disciplina, za taj studij bi bilo interesantnije izučavati ekonomsko-pravnu strukturu našeg društvenog sistema. To zbog toga što se opštenarodna odbrana oslanja i ugrađuje u taj sistem, te je stoga njegovo poznavanje pretpostavka za bilo kakav studiozniji rad u vezi s narodnom odbranom. Karakter bi studija zahtijevao da se i kompozicija predmeta koji izučavaju struku preispita i prilagodi potrebama radnih mjesta. Prije svega, trebalo bi jače naglasiti pitanja koja su u uskoj vezi s mobilizacijom i razradom razvojnih i ratnih planova, zatim sistemom teritorijalne odbrane i civilne zaštite, itd. Kadrovska i materijalna osnova za takvu vrstu studija postoji u nekoliko većih gradova u kojima se nalaze fakulteti i visoke škole u građanstvu i u JNA.

MOGUĆNOSTI OSTVARIVANJA STUDIJA

Jednopredmetni studij je interesantan za kandidate koji bi studirali s radnog mjesta. Spomenuta anketa Zavoda za industrijsku pedagogiju je utvrdila da se kandidati bez odgovarajućih stručnih kvalifikacija skoro bez izuzetka javljaju za takav oblik studija. Moglo bi se očekivati da bi se i dio kandidata koji bi se opredijelio za dvopredmetni studij, ako drugi predmet ne bi bio onaj koji njemu odgovara, uključio u jednopredmetni studij. Za nastavnike koji se već nalaze u stalnom radnom odnosu i brojem sati ispunjavaju nastavnu obavezu, takav bi studij mogao u potpunosti zadovoljiti. Kako nastavni plan nije previše opterećen, vredniji kandidati bi i kao izvanredni studenti uspjeli da završe studij u roku od pet godina, a kandidati s višom školskom spremom za dvije do tri godine. Cijeneći te činjenice, jednopredmetna grupa se nameće kao veoma korisna i neophodna.

Četvorogodišnjem studiju se može prići s raznih stanovišta, s obzirom na to da li u prvim godinama postaviti težišta na izučavanje struke, a pri kraju školovanja orijentirati se na psihološko-pedagoške i ostale komponente studija ili ići obrnutim redom, pa u prve

dvije godine izučavati opšte, pedagoško-psihološke i neke predmete osnova struke, a u zadnjim godinama naglašeno učiti struku iz koje kandidat treba i da diplomira. Po trećoj, kombiniranoj, varijanti kolegiji opšte, ekonomsko-pravne grupe, i neki predmeti osnova struke izučavali bi se u prve dvije godine, a predmeti pedagoško-psihološke grupe i stručni predmeti zadnje dvije godine. Glavne dileme nastaju oko toga kada i u kojoj mjeri dati studentima potrebna znanja iz pedagoško-psihološke oblasti da bi mogli uspješno obavljati nastavnički poziv.

U stručnim krugovima visokoškolskih ustanova razmatraju se dva načina sticanja potrebnih znanja iz oblasti pedagoško-psihološke grupe predmeta za buduće nastavnike. To su simultani i sukcesivni način školovanja. Za kadrove koji se primarno osposobljavaju za nastavnički poziv prvenstveno dolazi u obzir simultani način školovanja, ali i tu nastaje dilema oko toga da li znanja iz oblasti pedagogije i psihologije sticati u prvim ili zadnjim godinama studija.

Varijanta po kojoj bi se predmeti opšte, pedagoško-psihološke i ekonomsko-pravne grupe izučavali u prve dvije godine omogućava kandidatima da obogate izražajne mogućnosti, da bi u zadnje dvije godine posve ovladali strukom na kojoj je težište studija⁶. No, da li bi tako organiziran četvorogodišnji studij bio najpogodniji za kandidate s radnog mjesta, za koje se godišnje mogu organizirati dva seminara? Imajući na umu da za vrijeme održavanja seminara treba održati ključna predavanja, upoznati studente s tehničkim sredstvima, rješavati taktičke zadatke i sl., smatramo da je bolje studij struke protegnuti na tri ili četiri godine i savladavati ga postupno. To znači da se zalažemo za takvu organizaciju studija po kojoj bi se u prvim godinama proučavali predmeti opšte, ekonomsko-pravne grupe, i neki predmeti struke, dok bi se glavni stručni predmeti i predmeti pedagoško-psihološke grupe izučavali u zadnjim godinama studija⁷. Takav nastavni plan bi zahtijevao da se za vanredne studente organiziraju dva seminara u toku jedne školske godine, jedan pri nekoj od vojnih akademija, a drugi pri fakultetu ili visokoj školi. Broj nastavnih sati i radnih dana za seminare utvrđivala bi visokoškolska ustanova prema usvojenom nastavnom planu, broju predmeta i potrebi za aplikativnim dijelom nastave za svaku nastavnu godinu posebno.

Sukcesivni način sticanja znanja iz oblasti pedagogije i psihologije dolazi u obzir za kadrove koji završavaju fakultete ili visoke

⁶ Prilog.

⁷ Prilog 2, 4 i 5.

škole, a nisu usmjereni prema nastavničkom zvanju (tehničari, ekonomisti, pravnici i dr.) pa im dopunskim školovanjem treba dati potrebnu izobrazbu da bi mogli biti ne samo dobri stručnjaci već i dobri pedagozi. To je, zapravo, doškolovanje gotovih stručnjaka. U tu kategoriju stručnjaka spadaju i nastavnici vojnih škola, kojima bi takvom vrstom doškolovanja trebalo dati potrebnu pedagoško-psihološku izobrazbu.

Bilo bi korisno razmotriti i to da i pitomci vojnih akademija, obavezno ili dobrovoljno, sukcesivnim ili simultanim načinom školovanja usvoje potrebna znanja iz pedagoško-pravne grupe predmeta, što bi im omogućilo da poslije završene vojne akademije dobiju, pored diplome akademije, i diplomu fakulteta ili visoke škole, s kojom bi bio ugovoren takav oblik studija. Ta znanja ne bi previše opteretila slušaoce vojnih akademija, a znatno bi koristila njihovom radu u trupi, gdje odmah istupaju kao pedagozi, psiholozi i vaspitači vojnika. Diploma fakulteta ili visoke škole znatno bi im podigla ugled među vojnicima i svojim drugovima i stimulirala ih na daljnju izgradnju i napredovanje u struci. Diploma fakulteta ili visoke škole i zvanje profesora u građanstvu nisu toliko stimulativni da bi ih odvlačili od vojnog poziva. Trebalo bi, u svakom slučaju, razmotriti mogućnost da se u nastavne planove visokih vojnih škola uključe grupe predmeta iz oblasti pedagogije i psihologije i mogućnost verificiranja diploma odgovarajućih visokih vojnih škola od strane nekog fakulteta ili visoke škole, ili na osnovi kooperativnog studija visokih vojnih škola i škola u građanstvu (sukcesivnog ili simultanog) omogućiti slušaocima vojnih akademija da stiču diplome i zvanja ne samo u JNA već i u građanstvu.

Jednopedmetni studij ima svoje opravdanje kada su u pitanju nastavnici koji *već imaju radno mjesto* i potreban fond sati predviđen za nastavnika srednje škole, pa školovanjem odnosno doškoloivanjem treba da ovladaju strukom i steknu odgovarajuću kvalifikaciju. Za redovne studente studij bi trebalo od početka da bude dvo-predmetni. Jednopedmetni studij je za sada lakše ostvariti, a za njim se osjeća velika potreba i može se organizirati kao vanredan, pa mu zato dajemo prednost nad dvopedmetnim (redovnim).

VANJSKA ORGANIZACIJA

Smatramo da nijedna visokoškolska ustanova trenutno ne raspolaže kadrovskom i materijalnom mogućnošću da početkom školske 1972/73. godine otvori studij za redovne studente. Međutim, s van-

rednim studijem stvar stoji drugačije. Takva bi se vrsta studija mogla realizovati na osnovi kooperacije između dvije visokoškolske ustanove — jedne vojne akademije i jednog fakulteta ili visoke škole za izobrazbu pedagoških kadrova. U Beogradu bi to mogla biti Vojna akademija i Fakultet političkih nauka, u Zagrebu Visoka tehnička (vojna) škola i Visoka industrijsko-pedagoška škola u Rijeci ili Fakultet političkih nauka u Zagrebu. Već u prvoj godini studija mogle bi se ocijeniti neke okolnosti bitne za daljni rad, kao što su: materijalni troškovi, mogućnost prerastanja vanrednog u redovan studij, mogućnost proširenja rada od pripremanja nastavnika na pripremanje svih kadrova koji rade na narodnoj odbrani, itd.

ORGANIZACIJA SEMINARA

Može se pretpostaviti da bi predloženi studij trebalo da počne kao četvorogodišnji (za kandidate sa srednjim obrazovanjem) i dvogodišnji (za kandidate s višim obrazovanjem). Predočeni plan seminara polazi od pretpostavke da bi studij prvo počeo kao vanredni, te smo se držali pravila da predmeti koji se studiraju vježbanjem zauzmu veći fond sati. Tako bi na teorijske discipline otpalo oko 20 odsto sati namijenjenih redovnim studentima, na tehničke kolegije taj se odnos penje do 40 odsto, a u matematici na 50 odsto.

Osnovni je zadatak seminara da predmetni nastavnici daju studentima uputstva za korišćenje literature za ispite i diplomske radove i da objasne one partije programa koje se samostalnim učenjem teže savlađuju.

Priroda kooperativnog studija zahteva da se seminari organiziraju na više nastavnih mjesta. Rade li se pretežno vojne discipline, posebno tehničke, seminar bi se organizirao pri vojnoj akademiji. Ako se studiraju predmeti opšte, pedagoško-psihološke, ekonomsko-pravne grupe ili matematike, seminar bi se održavao pri onom fakultetu ili visokoj školi kojoj bi bilo povjereno realizovanje predloženog studija.

Vrijeme održavanja seminara utvrđivale bi odgovarajuće visokoškolske ustanove, vodeći računa o svojim mogućnostima i mogućnostima studenata. Najvjerovatnije je da bi to bilo vrijeme semestralnih raspusta (druga polovina januara i prva polovina februara), tj. kada visokoškolske ustanove nisu angažirane u redovnom radu, te mogu za potrebe ovog studija angažirati nastavnike, predavaonice, učila, tehnička sredstva, itd. Vrijeme drugog seminara utvrđivalo bi se sporazumno.

**NASTAVNI PLAN JEDNOPREDMETNE ČETVOROGODIŠNJE STUDIJSKE
GRUPE »ODBRANA I ZAŠTITA«**

Varijanta I⁸

predmeti	semestri							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
OPŠTA GRUPA:								
kultura jezika	0—2	0—2						
estetska kultura			2—0	2—0				
strani jezik	0—2	0—2	0—2	0—2				
sociologija	2—0	2—0						
osnovi marksističke filozofije			2—0	2—0				
logika	1—0							
informatika					1—1			
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKA GRUPA:								
psihologija	3—1	3—1						
osnove pedagoške i psi- hološke statistike			0—2					
pedagogija			2—1	2—1				
andragogija			2—0					
didaktika			2—2	2—3				
organizacija obrazovanja			3—0	3—0				
EKONOMSKO-PRAVNA GRUPA:								
politička ekonomija	2—1	2—1						
ekonomika SFRJ			2—1	2—1				
ekonomika obrazovanja				2—0				
osnove prava	2—1	2—1						
društveno uređenje SFRJ	2—0	2—0						
OSNOVNE STRUKE I STRUKA:								
matematika	4—2	4—2						
strojeva obuka					0—1			
pješadijsko naoružanje s nastavom gađanja					2—1	2—1		
vojna geografija					2—2	2—2		
vojna topografija					2—1	2—1		
vojna istorija					3—0	3—0		
NOR Jugoslavije							2—0	2—0
osnovi narodne odbrane					3—0	3—0		
konceptija o opštenarodnoj odbrani							2—1	2—1
oružane snage SFRJ					3—0	3—0		
teritorijalna odbrana							2—1	2—1
pozadina i pozadinsko								
obezbjedenje							2—1	2—1
rukovođenje							2—1	2—1
metodika s nastavnom praksom (rješavanje taktičkih zadataka)								2—3 2—3
	16—10	15—10	13—8	15—8				
	21	20	21	23				
					16—6	15—4	12—8	12—8
					22	19	20	20

⁸ Ima dosta zagovornika sažimanja više manjih u veće, mamut predmete, što ima svoje opravdanje. Međutim, za predloženi studij znatno su pogodniji manji predmeti sa naglašenom sadržinom koja se želi posebno istaknuti.

NASTAVNI PLAN JEDNOPREDMETNE ČETVOROGODIŠNJE STUDIJSKE
GRUPE »ODBRANA I ZAŠTITA«

Varijanta II

predmeti	semestri							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
OPŠTA GRUPA:								
kultura jezika	0—2	0—2						
estetska kultura			2—0	2—0				
strani jezik	0—2	0—2	0—2	0—2				
sociologija	2—0	2—0						
osnovi marksističke filozofije			2—0	2—0				
logika	1—0							
informatika			1—1					
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKA GRUPA:								
psihologija					3—1	3—1		
osnove pedagoške i psi- hološke statistike							0—2	
pedagogija					2—1	2—1		
andragogija						2—0		
didaktika							2—2	2—3
organizacija obrazovanja					3—0	3—0		
EKONOMSKO-PRAVNA GRUPA:								
politička ekonomija	2—1	2—1						
ekonomika SFRJ			2—1	2—1				
ekonomska obrazovanja					2—0			
osnove prava			2—1	2—1				
društveno uređenje SFRJ			2—0	2—0				
OSNOVNE STRUKE I STRUKA:								
matematika	4—2	4—2						
strojeva obuka			0—1					
pješadijsko naoružanje s nastavom gađanja				2—1	2—1			
vojna geografija	2—2	2—2						
vojna topografija	2—1	2—1						
vojna istorija			3—0	3—0				
NOR Jugoslavije					2—0	2—0		
osnovi narodne odbrane konceptija o opštenarod- noj odbrani			3—0	3—0			2—1	2—1
oružane snage SFRJ					3—0	3—0		
pozadina i pozadinsko obezbjedenje							2—1	2—1
teritorijalna odbrana					2—1	2—0		
rukovođenje							2—2	2—2
metodika s nastavnom praksom (rješavanje taktičkih zadataka)							2—3	2—3
	13—10	12—10	17—6	16—5	19—4	18—4	10—11	10—11
	23	22	23	21	23	22	21	21

**NASTAVNI PLAN JEDNOPREDMETNE STUDIJSKE GRUPE DRUGOG
STUPNJA STUDIJA »ODBRANA I ZAŠTITA«**

predmeti	semestri			
	V	VI	VII	VIII
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKA GRUPA:				
psihologija	3—1	3—1		
osnove psihološke i pedagoške statistike			0—2	
informatika	1—1			
pedagogija			2—1	2—1
EKONOMSKO-PRAVNA GRUPA:				
politička ekonomija	2—1	2—1		
ekonomika SFRJ			2—1	2—1
OSNOVE STRUKE I STRUKA:				
strojeva obuka		0—1		
pješadijsko nacržanje s nastavom gađanja	2—1	2—1		
vojna geografija	2—2	2—2		
vojna topografija	2—1	2—1		
vojna istorija	3—0	3—0		
NOR Jugoslavije			2—0	2—0
osnovi narodne odbrane	3—0	3—0		
koncepcija o opštenarodnoj odbrani			2—1	2—1
oružane snage SFRJ	3—0	3—0		
pozadina i pozadinsko obezbjeđenje			2—1	2—1
teritorijalna odbrana			2—1	2—1
rukovođenje			2—2	2—3
metodika s nastavnom praksom (rješavanje taktičkih zadataka)			2—3	2—3
	21—7	20—7	16—12	15—11
	28	27	28	26

NASTAVNI PLAN STUDIJSKE GRUPE »ODBRANA I ZAŠTITA-FIZIKA«

predmeti	semestri							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
OPŠTA GRUPA:								
estetska kultura	2—0	2—0						
strani jezik	0—2	0—2	0—2	0—2				
sociologija	2—0	2—0						
informatika						1—1		
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKA GRUPA:								
psihologija					3—1	3—1		
osnove pedagoške i psihološke statistike							0—2	
pedagogija					2—1	2—1		
didaktika							2—2	2—3

predmeti	semestri							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
EKONOMSKO-PRAVNA GRUPA:								
strojeva obuka	0—1							
pješadijsko naoružanje s nastavom gađanja	2—1	2—1						
vojna geografija	2—2	2—2						
vojna topografija	2—1	2—1						
vojna istorija	3—0	3—0						
NOR Jugoslavije			2—0	2—0				
osnovi narodne odbrane	3—0	3—0						
konceptija o opštena- rodnoj odbrani			2—1	2—1				
oružane snage SFRJ	3—0	3—0						
teritorijalna odbrana			2—1	2—1				
pozadina i pozadinsko obezbjedenje			2—1	2—1				
rukovođenje			2—2	2—2				
metodika s nastavnom praksom			2—3	2—3				
matematika			3—3	3—3	4—4	4—4		
fizika					4—4	4—3	4—4	3—2
praktikum eksperimentalne nastave fizike i elektronike							0—3	0—3
	19—6 25	19—7 26	15—13 28	15—13 28	15—11 26	16—11 27	10—16 26	9—13 22

NASTAVNI PLAN STUDIJSKE GRUPE »OBRA
I ZAŠTITA-ZEMLJOPIS«

predmeti	semestri							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
OPŠTA GRUPA:								
kultura jezika	0—2	0—2						
estetska kultura			2—0	2—0				
strani jezik	0—2	0—2	0—2	0—2				
sociologija	2—0	2—0						
osnove marksističke filozofije			2—0	2—0				
logika	1—0							
informatika			1—1					
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKA GRUPA:								
psihologija					3—1	3—1		
osnove psihološke i pedagoške statistike							0—2	
pedagogija					2—1	2—1		
didaktika							2—2	2—3

predmeti	semestri							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
EKONOMSKO-PRAVNA GRUPA:								
politička ekonomija	2—1	2—1						
ekonomika SFRJ			2—1	2—1				
ekonomika obrazovanja				2—0				
organizacija obrazovanja			3—0	3—0				
osnove prava	2—1	2—1						
društveno uređenje								
SFRJ			2—0	2—0				
OSNOVE STRUKE I STRUKA:								
matematika	4—2	4—2						
osnove opšteg zemljopisa I	3—2							
— fizički zemljopis								
osnove opšteg zemljopisa II — Zemljopis stanovništva i zemljopis naselja		1—1						
osnove opšte geografije III—Opšta politička geografija		1—1						
osnove opšte geografije IV—Opšta ekonomska geografija		2—1						
regionalna geografija I — Geografija SFRJ			2—2	2—2				
regionalna geografija II — Geografija ostalih zemalja			2—1	2—1				
	14—10	14—11	16—6	17—6	5—2	5—2	2—4	2—3
	24	24	22	23	7	7	6	5

OSNOVE STRUKE I STRUKA:

strojeva obuka						0—1		
pješadijsko naoružanje s nastavom gađanja					2—1	2—1		
vojna geografija					2—2	2—2		
vojna topografija					2—1	2—1		
vojna istorija					3—0	3—0		
NOR Jugoslavije							2—0	2—0
osnovi narodne odbrane					3—0	3—0		
konceptija o opšte-narodnoj odbrani							2—1	2—1
oružane snage SFRJ					3—0	3—0		
teritorijalna odbrana							2—1	2—1
pozadina i pozadinsko obezbjeđenje							2—1	2—1
metodika s nastavnom praksom (rješavanje taktičkih zadataka)							2—3	2—3
rukovođenje							2—2	2—2

15—4 15—5 12—8 12—7*

NASTAVNI PLAN SEMINARA PREMA NASTAVNOM PLANU — PRILOG 1

predmeti	semestri							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
kultura jezika	8	8						
estetska kultura			8	8				
strani jezik	8	8	18	18				
sociologija	8	8						
osnovi marksističke filozofije			8	8				
logika	4							
informatika			10					
psihologija	18	16						
osnove pedagoške i psihološke statistike			8					
pedagogija			10	10				
andragogija			10					
didaktika			18	18				
organizacija obrazovanja			10	10				
politička ekonomija	10	10						
ekonomika SFRJ			10	10				
ekonomika obrazovanja	10	10						
osnove prava	10	10						
društveno uređenje SFRJ	10	10						
matematika	40	40						
strojeva obuka						6		
pješadijsko naoružanje s nastavom gađanja					30	20		
vojna geografija					10	10		
vojna topografija					20	10		
vojna istorija					10	10	10	10
NOR Jugoslavije							10	10
osnovi narodne odbrane					10	10		
konceptija o opštenarodnoj odbrani							20	10
oružane snage SFRJ					20	20		
teritorijalna odbrana							10	10
pozadina i pozadinsko obezbjeđenje							20	10
rukovođenje							20	20
metodika s nastavnim praksom							40	40
	120	110	110	90	100	86	120	100

Pukovnik u penziji
Radule BUTORVIĆ